

1. GİRİŞ

Başbakan Erdoğan'ın Kanal 24'te katıldığı bir programda Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü'ne talip olabileceğini Rusya Devlet Başkanı Putin'e söylediğini ifade etmesi eksen kayması tartışmasını yeniden alevlendirmiştir. Türkiye'nin yüzünü Batı yerine Doğu'ya döndüğü ve Şangay İşbirliği Örgütü'nün AB'nin alternatifi olup olamayacağı tartışmaları yeniden başlamıştır.

Burada sorulması gereken pek çok husus vardır: Şan İşbirliği Örgütü Türkiye için iyi bir alternatif midir? Örgütün kurucuları olan Rusya ve Çin Türkiye'nin üyeliğine nasıl bakmaktadır? Üyelik konusunda NATO nasıl tepki verecektir? vb.

Bu çerçevede bu yazıda öncelikle Şangay İşbirliği Örgütü'nün yapısı ve üyelik durumu ele alınmış, sonrasında ise Türkiye'nin üyelik durumunda elde edeceği avantajlar ile buna Rusya ve Çin'in bakış açısının nasıl olduğuna değinilmiştir.

2. ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜNÜN YAPISI

Şanghay İşbirliği Örgütü, Nisan 1996'da Çin ile komşu olan Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ülkeleri arasında sınır anlaşmazlıklarını çözmek ve sınır güvenliği inşa etmek amacıyla kurulan Şanghay Beşlisi adı verilen bir platformdan gelmektedir. Bu müzakerelerde önce eski Sovyetler ülkeleri ile Çin olarak iki taraflı devam etmiş ve sonradan Çin'in ilgili ülkeler ile tek tek müzakere etmesi ile Çarlık Rusya ile Sovyetler döneminden kalma sınır sorunlarının çözüme kavuşturulmasında başarılı olmuştur. Çin, sınır anlaşmazlıkları ve sınır güvenliğini, 1999 yılına doğru belli ölçüde çözüme kavuşturmuştur. Bu neticeye karşı Çin, Şanghay Beşlisi'nin 1999 yılındaki zirvesinde söz konusu platformunun bölgesel güvenlik ve ekonomik işbirliği örgütüne dönüştürme niyetini ortaya koymuştur. Bir dizi hazırlıklardan sonra Çin ile sınırdış olmayan Özbekistan'ın katılımıyla Haziran 2001'de, Şanghay Beşlisi, Şanghay İşbirliği Örgütü'ne dönüştürülmüştür.

Örgüt Adı	Şanghay İşbirliği Örgütü
Kuruluş Tarihi	15 Haziran 2001
Üyeleri	6 Üye Ülke 5 Gözlemci Ülke 3 Diyalog Ülke
Resmi Organları	Sekretaryası (Pekin) Terörle Mücadele Merkezi (Taşkent)
Resmi Dili	Çince ve Rusça

Şanghay İşbirliği Örgütü, Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra kurulan ve ilk defa Çin kenti ile adlandıran uluslararası bir örgüttür. Şanghay Beşlisi ve Şanghay İşbirliği Örgütü, ikici

kuşak Çin lideri Deng Xiaoping'in 1978 yılında ortaya koyduğu ve 1987'de uygulamaya başladığı Üç Aşamalı Kalkınma Stratejik Planı için talep edilen yurtiçi ve yurtdışı güvenlik ortamını inşa etme politikasının bir parçasıdır. 2030-2050 yıllarında tamamlanması öngörülen bu stratejinin bir ayağı olan Çin'in Batı Bölgeleri Kalkınma planı ve Çin'in kuzeybatı bölgelerinin ham maddeleri ile petrol ve doğalgaz gibi enerjilerin, kalkınmış olan doğu ve güneydoğu bölgelerine aktarılması politikası da söz konusudur. Aynı şekilde, Çin'in bir pazarı olan Orta Asya'daki hammadde ve enerjilerin de Doğu Türkistan üzerinden Çin'in kalkınmış bölgelerine aktarılması planlanmıştır.

İran'ın, gözlemci ülke statüsü ile kabul edilmesinden sonra enerji işbirliği alanı da genişlemiştir. Afganistan, Pakistan ve Hindistan'ın gözlemci ülke statüsünü kazanması ile Güney Asya bölgesi örgütün kapsamına girdiği gibi bölgesel problemler de Örgüt'te dâhil olmuştur. Pekin bu gelişmelere karşı Doğu Türkistan'ı Orta Asya ve Güney Asya'nın çekim merkezi yapma politikasını ortaya koymuştur.

Dünya petrol üretim ve kullanım pazarının yarısından fazlasını elinde bulunduran ve Hindistan, İran, Moğolistan ve Pakistan'ın gözlemci olarak bulunduğu örgüt, ABD'ye karşı etkili bir kutup oluşturmaktadır. Dönemin Rusya Devlet Başkanı Putin, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Ağustos 2007 Bişkek Zirvesi'nde "Tek kutuplu dünya kabul edilemez." diyerek bir anlamda birliğin misyonunu da belirtmiştir.

Örgütün başlıca özellikleri şu şekildedir:

- Şanghay İşbirliği Örgütü'nün genişlemesiyle birlikte örgütün coğrafi kapsama alanı Doğu Asya, Orta Asya, Batı Asya ve Güney Asya'ya açılmış ve Asya bölgesini geniş temsil etme özelliğini taşımaktadır.
- Coğrafya yakınlığı olan örgüt üye ülkelerinin kapsadığı alan 37 milyon km² olup Avrasya'nın % 74'ünü teşkil etmektedir. Nüfusu 2,7 milyar olup dünya nüfusunun %40'ını oluşturmaktadır.
- Örgütte, BM Güvenlik Konseyinin beş daimi üyesinden ikisi, yani Çin ve Rusya yer almaktadır.
- Dünyada stratejik nükleer silaha sahip olan ülkelerin (ABD, İngiltere, Fransa, Rusya, Çin, Hindistan, Pakistan, Kuzey Kore, İran) yarısı bu örgütte yer almaktadır.
- Örgüt dünyanın en büyük ordusuna sahiptir.
- Zengin yeraltı ve yer üstü kaynaklarına, belli düzeyde teknolojiye ve nitelikli insan kaynağına sahip olmakla birlikte ekonomik özellikle enerji alanında birbirini tamamlayıcı ilişkilere sahiptir.

- Örgüt üye ülkelerinin 2010 yılındaki GSYİH toplamı 7.67 trilyon Dolar olup toplam dünya ekonomisinin 1/8'i teşkil etmektedir.
- Aynı zamanda, dünyanın en büyük pazarına sahip olduğu gibi, en büyük enerji üretim ülkesi ile dünyanın en çok enerji tüketim ülkeleri bulunmaktadır.
- 2010 yılının rakamına göre Şanghay İşbirliği Örgütü üye ülkelerin dış ticaretin toplam hacmi 3 trilyon 176 milyar dolara ulaşmıştır. Çin'in Örgüt'ün beş üyesi arasındaki ticaret hacmi 2001 yılındaki 12.22 milyar dolardan 2012 yılının 84,7 milyar dolara yükselmiştir. Yıllık büyümesi ortalama % 30'u bulmuştur. Çin-Rusya ticaret hacmi 2001 yılındaki 5.596 milyar dolardan 2010 yılının 59.34 milyar dolara yükselmiş ve Rusya'nın en büyük ticaret ortağı olmuştur. Çin-Kazakistan ticaret hacmi 2001 yılındaki 1.29 milyar dolardan 2010 yılının 20.43 milyar dolara yükselerek 2009 yılından itibaren Kazakistan'ın en büyük ikinci ticaret ortağı olmuştur. Çin aynı zamanda Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın ikinci büyük ticaret ortağı durumundadır.

Çin'in Örgüt'e üye ülkeler arasında serbest ticaret alanı oluşturmak ve ekonomik entegrasyon projesi vardır. Bu proje gerçekleştiği takdirde 2020 yılında örgütün gayri safi yurtiçi hâsılası dünyanın %30'unu teşkil edecektir. Yani dünyanın en büyük güvenlik ve ekonomik örgütü olmaya adaydır. Ancak, örgüt aynı zamanda Asya'nın birçok bölgesel hassas sorunları da içermektedir ve örgütün işlevini engellediği gibi icraatını da yavaşlatabilir.

Üye Ülkeleri	Gözlemci Ülkeleri	Diyalog Ülkeleri	Zirve Misafirleri
 Çin	 Afganistan	 Sri Lanka	 BDT
 Kazakistan	 Hindistan	 Bela	 Türkmenistan
 Kırgızistan	 İran	 Rusya	 ASEAN
 Özbekistan	 Moğolistan	 Türkiye	
 Rusya	 Pakistan		
 Tacikistan			

Şanghay İşbirliği Örgütü, Aralık 2004'te, BM'nin gözlemci statüsüne kabul edilmiştir. Nisan 2005'te söz konusu örgüt, Rusya'nın önderliğinde olan Bağımsız Devletler Topluluğu ve Güneydoğu Asya'daki on ülkeden oluşan ve ekonomik birlik olan ASEAN ile işbirliği ilişkilerini

tesis etmiştir. Ayrıca örgüt, Rusya'nın inisiyatifinde olan Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO) ile bölgesel güvenlik işbirliği ilişkisi de tesis etmiştir. Örgüt etki gücünü arttırdığı gibi çekim gücünü de yükseltmeye çalışmaktadır. Belarusya, Sri Lanka ve Türkiye gibi ülkeleri örgüte üye olma istekleri de bulunmaktadır. Geleceğe yönelik örgütün Asya'nın en büyük ekonomik ve güvenlik işbirliği teşkilatına dönüşmesi söz konusu olacaktır. Bütün bu nedenlerle bazı yorumcular Şanghay İşbirliği Örgütü'nü NATO'ya benzeterek onu Doğu'nun NATO'su olarak tanımlamaktadır. Ancak örgüt içi siyasî, ekonomi ve güvenlik alanında entegrasyon sorunu, Çin-Rusya bölgesel rekabet sorunu ve bölgesel sorunları (terör, Doğu Türkistan, Afganistan, Keşmir v.s.) kapasitesini ve siyasal manevrasını engellemektedir.

3. TÜRKİYE'NİN ÜYELİĞİ

Türkiye özellikle 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Batı ile sıkı bir dostluk ve işbirliğine gitmiştir. O dönemlerde SSCB'nin tutumu nedeniyle Türkiye Batı bloğuna sığınmıştır. Kore Savaşı'na asker göndererek NATO üyeliğini elde edip, kendisini SSCB'ye karşı korumaya almıştır. Bundan sonraki süreçlerde ise Türkiye hep Batı ile ilişkilerini sürdürmüş ve işbirliğine girmiştir.

Ancak 1990 sonrasında iki kutuplu sistemin sona etmesi ile birlikte Türkiye çok yönlü dış politika izlemeye başlamıştır. Türkiye'nin 1950'lerden beri Avrupa Birliği'ne girme çabaları olumlu sonuçlanmamıştır. AB'nin Türkiye'ye karşı olan tutumu nedeniyle ve son olarak Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin dönem başkanı olması ilişkilerin askıya alınmasına neden olmuştur.

Bu aşamadan sonra ise Türkiye yeni arayışlara girmeye başlamıştır. Bunlardan göze çarpanlardan bir tanesi Şanghay İşbirliği Örgütüdür. Başbakan Tayyip Erdoğan, Ocak 2005'teki Rusya ziyaretinde Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü'ne üye olma isteğini Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e iletmişti. Başkan Putin de bu isteği Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev ile paylaşmış ve olumlu cevap almıştır. Başkan Putin'e göre, Türkiye'nin dile getirdiği bu ilgi önemli bir pozitif sinyal olarak algılanmalıdır; Kazakistan lideri Nazarbayev, Putin'in bu sözleri üzerine Türkiye'yi her zaman aralarında görmekten mutluluk duyacaklarını belirtmiştir.

Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül'ün Şubat 2005'te Çin'e yaptığı ziyaret sırasında Şanghay İşbirliği Örgütü'ne üye olma isteğini Çin Başbakanı Wen Jiabao'ya iletmişti. Dışişleri Bakanı Gül, iki tarafın da uluslararası örgütlerde işbirliğini geliştirmeyi amaçladığını belirterek, Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü'ne katılmaya ilgi gösterdiğini ifade etmiştir. Ancak, Türkiye'nin müracaatı kabul edilmezken aynı dönemde başvuran İran gözlemci statüsüyle Şanghay İşbirliği Örgütü'ne kabul edilmiştir.

Temmuz 2005'te, Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Liu Jianchao yaptığı basın toplantısında, Türkiye'nin neden Şanghay İşbirliği Örgütü üyeliğine alınmadı sorusuna Türkiye'nin başvurup vurmadiğı hakkında bilgisinin olmadığını beyan etmişti. Bu açıklama Çin'in Türkiye'nin üyeliğini istemediğini göstermektedir. Çinli uzmanlar da Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü üyeliğine karşıdır. Aslında, Çin Türkiye'nin üyeliğine karşı çıktığı için Rusya ve Kazakistan'ın çabaları da etkisiz kalmıştır.

Ancak, Rusya Türkiye'nin üyeliğine olumlu bakmaktadır. Çin Türkiye'nin yalnızca Şanghay İşbirliği Örgütü'ne katılmasını istememekle kalmamakta aynı zamanda Asya Pasifik bölgelerindeki çok taraflı işbirliği örgütlere üye olmasını da istememektedir. Şubat 2005'te, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün Çin Ticaret Bakanı Bo Xilai ile görüşmesi esnasında, Çinli yetkililer Türkiye'nin hem AB hem de Asya Birliği'ne üye olmasını bir Çince deyimle (ayakları iki teknede=nihayetinde boş dönecek) eleştirmişti. Fakat Türkiye'nin AB üyeliğine Çin tam destek vermektedir. Çin Dışişleri Bakanlığı sözcülerinin ifadesine göre, Türkiye'nin AB üyeliği Çin-Türkiye ilişkilerinin güçlenmesine katkıda bulunacaktır. Çin uzmanları, AB üyesi olan bir Türkiye'nin Orta Asya'ya yönelmeyeceğini ve Çin'in bölgedeki çıkarlarına zarar vermeyeceği gibi, Doğu Türkistan sorunu ile fazla ilgilenemeyeceğini düşünmektedir. 2005 yılından buyana Rusya ve Kazakistan gibi ülkelerin Türkiye'nin Örgüt'e iştirak etmesini desteklemesine rağmen, hatta son yıllarda düzenli yapılan Şanghay İşbirliği Örgütü sempozyumlarında, Rus uzmanlarının aynı yöndeki bilimsel teklifleri Çin tarafından uygun görülmemiştir. Çin tarafının karşı çıkmasının gerekçesi ise Örgüt'ün genişlemesi için henüz uygun fırsat ve zeminin bulunmamasıdır. Bütün bunlar Türkiye ve Çin arasında siyasî güvenin eksik olduğunu göstermektedir.

Nisan 2011'de Ankara Örgüt'ün diyalog ortağı statüsü ile ilgili resmi başvurusunu Şanghay İşbirliği Örgütü Genel Sekreterliği'ne yapmıştır. Bu başvuru 14-15 Haziran 2011 tarihlerinde Örgüt'ün Devlet Başkanları Astana (Kazakistan) zirvesinde ele alınmış olmasına rağmen usul sorunlarının henüz çözülmediği sebebi ile sonuç alınmamıştır. Uzun çalışmalardan sonra Türkiye'nin diyalog ortağı statüsü Haziran 2012'deki Örgüt zirvesinde ilan edilmiştir.

Haziran 2002'deki zirvede kabul edilen Şanghay İşbirliği Örgütü Şartnamesi'nin 14. maddesinde diyalog ortağı statüsü ile ilgili tanımlar bulunmaktadır: Şanghay İşbirliği Örgütü diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla diyalog ilişkileri tesis edebilir; Şanghay İşbirliği Örgütü'ne ilgi duyan ülkeler ve uluslararası kuruluşlara da diyalog ortağı veya gözlemci statüsü tanıyabilir. Bu statüyü belirleyen yönetmelik ve prosedürler, üye ülkeler arasında özel istişareden sonra hüküm verilir. Ancak, bu statüdeki ülke ya da uluslararası kuruluşların Örgüt içinde yetkisi sınırlıdır ve sadece bazı teklifleri sunabilir ve örgüt platformunda işbirliği yapma imkânları elde edebileceklerdir. Yani Örgütün Türkiye'ye tanıdığı diyalog ortağı

statüsü, Örgüt'ün karar alma mekanizmasından uzaktır. Bu durumda Türkiye'nin Örgüt'te etkili olabilmesi için önce gözlemci sonra üyelik statüsüne sahip olması gerekmektedir. Türkiye'nin bu amacına ulaşip ulaşamaması, Türkiye-Çin ilişkilerinin stratejik düzeye yükselmesine bağlıdır.

Bu çerçevede Ağustos 2012'de Başbakan Erdoğan Moskova'yı ziyaret ettikten sonra yaptığı açıklamada, Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü'nün diğer üyelerle eşit haklara sahip üyesi olmak istediğini belirtmiştir.

3.1. Türkiye Üyeliğinin Avantajları ve Zorlukları

Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü üyesi olması durumunda elde edeceği kazanımlar şunlar olacaktır.

1. Türkiye resmen Rusya ve Çin gibi devletlerin tercih edilen siyasi ortağı olacaktır;
2. Şanghay İşbirliği Örgütü ile işbirliği sayesinde Ankara SSCB sonrası topraklarında doğrudan faaliyette bulunma ile ilgili meşru fırsatı bulmuş olacaktır;
3. Şanghay İşbirliği Örgütü Türkiye'ye sadece büyük bir bölgedeki bütün süreçleri dışarıdan gözlemekle kalmayıp, gelecek bölgesel güvenlik sisteminin oluşturulmasına artan etkisini yaratabilen aktif oyuncu olma imkânını sağlayacaktır;
4. Türkiye arkası Doğu'da sağlamken Batı ile ilişkileri başka bir şekilde kurabilecektir.
5. Türkiye Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Asya bölgesinde planladığı geniş çaplı enerji projelerinin gerçekleştirilmesine katılma ve Avrupa ekonomisinin duraklama sürecine girmesi halinde kendi ürünleri için büyük bir satış pazarını elde etme fırsatını yakalamış olacaktır.

Yani Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütüne katılması örgütün çalışma şeklini değiştirecek ve daha dinamik hale getirecektir. Bu gelişmeler sadece Şanghay İşbirliği Örgütü'nün üye ülkeleri değil işbirliği yaptığı bütün devletlerin çıkarları ile uyumludur.

Türkiye'nin Orta Asya'daki jeopolitik çıkarları ve bölge halkıyla tarihsel, kültürel, dinî ve etnik bağlarından dolayı diyalog ortağı statüsüyle yetinmeyeceğini anlamak zor değildir. Ancak bazı zorluklar Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü üyeliğini engelleyebilmektedir. Türkiye'nin Batı cephede görünmesi (örneğin AB üyeliği) ve NATO üyesi olması Batı ile siyasal ve güvenlik alanında pürüz yaşanan Çin ve Rusya'yı endişeye sevk etmektedir. Son dönemde Türkiye'nin çok yönlü dış politikası belli bir ölçüde bu tür endişeleri giderebiliyorsa da, farklı siyasal değerlere sahip olması ve bölgesel sorunlar üzerinde farklı tutumları (örneğin Ortadoğu'daki gelişmeler) daha ileri düzeyde Çin ve Rusya ile işbirliği yapmasını kuşku hale getirmektedir. Türkiye'nin üyeliği zaman zaman ABD'nin Örgüt'e üyeliği ile birlikte yorumlanmaktadır. Yani Türkiye'nin aslında ABD ile birlikte hareket ettiği yorumlanmaktadır. Türkiye'nin diyalog ortağı statüsüne kabul edilmesinin nedeni de Orta Asya'nın kalkınması ve

terörle mücadele konularında büyük katkıları olacağı düşüncesi yatmaktadır. Giderek kendi menfaat alanlarında etkisini yaratan Türkiye, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün itibarını ve etkinliğini sağlayabilmektedir. Orta Asya'daki potansiyel etkiye sahip olan Türkiye gibi yeni yükselen güçleri Örgüt'ün çerçevesinde tutmak onun dışarıda kalarak bölgede olumsuz etki yaratmaktan daha karlı olacaktır.

3.2. Rusya ve Çin'in Türkiye'nin Üyeliğine Bakışları

Çin-Rusya ne kadar stratejik işbirliği ortaklık ilişkileri oluşturmuş olsa bile, Orta Asya'daki enerji ve jeopolitik rekabeti yaşanmaktadır. Bazı yorumlara göre, yükselen Çin yalnızca kendi jeopolitika gücü ile bölge ülkeleri etkilemekle kalmıyor, aynı zamanda parasıyla da bölgede etkin olma yolundadır. Çin'in diğer komşuları gibi Örgüte üye ülkeleri de Çin'in giderek artan etkisinden endişe duymaktadır.

Rusya, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün esas üyesi olmasına rağmen, Avrasya'da etkin güvenlik rolünü icra etmek için kurulan Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nde Çin'e yer vermemiştir. Şanghay İşbirliği Örgütü'nün zirvesi sona ermesinin hemen ardından Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün zirvesinin başlamış olduğu durumlar gözlemlenmiştir. Çin, Pakistan'ın Örgüt üyeliğini teklif ederken, Rusya Hindistan'ın üyeliğini gündeme getirmektedir. Yani Rusya, Çin'in bölgedeki etkisini dengelemek için Hindistan'a daha fazla destek vermektedir. Rusya, Şanghay İşbirliği Örgütü'ne yeni üyeleri kabul ederek örgütün genişlemesini teşvik ederken, Çin ise Örgüt'ün yapısı ve fırsatların olgunlaşmadığı gerekçesi ile engellemeye çalışmaktadır. Rusya hatta Şanghay İşbirliği Örgütü'nün geleceği hakkında aktif rolleri üstlenmemiş olabilir, bu nedenle Çin liderleri Rusya'nın Şanghay İşbirliği Örgütü'nün gelecekteki kalkınma stratejisinin derinden düşünmesini teklif etmektedir, Örgüt üye ülkeleri arasındaki ekonomik işbirliğinin güçlendirilmesini talep etmektedir. Rusya lideri Vladimir Putin, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün bölgesel ekonomik ve güvenlik işbirliği etkisini gölgede bırakacak Avrasya Birliği planını Orta Asya ülkeleri teşvik etmektedir. Yani, Orta Asyalı Şanghay İşbirliği Örgütü üye ülkeleri ile birlikte hareket ederek siyasî, ekonomi-ticaret ve güvenlik alanında Çin'i dışlamaktadır. Şanghay İşbirliği Örgütü 2012 zirvesinden hemen sonra üye ülkeler arasında düzenlenecek Barış Misyonu 2012 askerî tatbikat 8 Haziran'da başlayacaktır. Fakat daha önceki askerî tatbikatlarla farklı olarak Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Orta Asya ülkeleri Rusya ile birlikte Çin ile düzenlenecektir, yani Rusya söz konusu askerî tatbikatı Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ile Çin arasındaki bir askerî faaliyete dönüştürmüştür.

Çinli uzmanların çoğu Şanghay İşbirliği Örgütü'nün genişlemesine karşıdır ve dolayısıyla Türkiye tam üyeliğine da olumlu bakmamaktadır. CIIS Vakfı Başkan Yardımcısı Yü Zhenqi,

Örgüt'ün genişlemesinin ön şartı üye ülkelerin Orta Asyalı Orta Asya bölgesinin komşuları olması gerektiği vurgulamaktadır. Bölgesel sınırlandırma olmadan üyeliğinin çoğalması Örgüt'ün icra kapasitesini zayıflatacağını ileri süren Yü Zhenqi, Şanghay İşbirliği Örgütü dışa açılmayı teşvik ettiğini ve bundan dolayı sadece bölgesel Örgüt dışı ülkelere kapısını açmakla kalmıyor, daha da önemlisi bölge dışı ülkeler ve kuruluşlarla işbirliği diyalog ilişkilerini tesis ettiğini belirterek, Örgüt'ün dışa açılma politikasını dar anlamda sadece üyeliğin çoğalması olarak okuması ve izah edilmesinin doğru olmadığı gibi faydasının da olmayacağı görüşünü beyan etmektedir.

Rus uzmanları ise tan tersini savunmaktadır. Rusya Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Akademisi Doğu Bilimi Araştırma Merkezi müdürü Andrey Volodin bu konuda şu şekilde açıklama yapmaktadır: “Şanghay İşbirliği Örgütü'nün adım adım genişlediğini görüyoruz. Umarım, hem Hindistan, hem Pakistan, hem İran, hem Afganistan, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün tam üyeleri olacaktır. Yani, pratik anlamda dünya siyasetin çoğu çelişkilerin düğümü olan hemen hemen tüm Merkezi Avrasya, sonuçta Örgüt ağı ile kaplanmış olacaktır.” Çin'in eski Ankara Büyükelçisi ve China Institute of International Studies (CIIS) kuruluşunun uzmanı Yao Kuangyi Türkiye'nin katılımıyla Avrasya bölgesinin güvenlik ve istikrarına katkıda bulunacağı görüşündedir. Büyükelçisi Yao'ya göre, Türkiye'nin Orta Asya bölgesi ile tarihsel ve kültürel bağlarına sahip ve bölgede kendi nüfuzunu genişletmek niyetindedir. Bazı Çin basınlarında yer alan yorumlara göre, NATO üyesi olan Türkiye'nin geçen yıldan beri bölgesel çatışmalarındaki rolü giderek önem kazanmıştır; üstelik Türkiye geleneksel Batı ülkesi değil, onun özel coğrafi konumu ve tarihsel deneyimleri Örgüt'ün kolay kabul etmesi için avantaj sağlamaktadır. CIIS kuruluşunun başkanı Qu Xing, Örgüt'ün genişlemesinin bazı sürtüşmeler yaşanabileceğini ve AB'nin genişlemesinden ders alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Qu Xing'e göre, yeni üyeleri kabul edilmeden önce mevcut üyeler arasında karşılıklı güven ve işbirliğinin derinleşmesi gerekmektedir. Üyeliğinin artması ile birlikte Örgüt'ün icra kapasitesinin düşeceği, Örgüt için anlaşmazlıklar artacağı ve yaşanacak tartışmaların yoğunlaşacağını belirten CIIS kuruluşu Şanghay İşbirliği Örgütü Araştırmaları Masası Başkan Bardımcısı Li Ziguo, Örgüt'ün genişlemesinin hukukî belgelerindeki bazı problemler ve teknik meselelerle birlikte bölgesel sorunlar (Keşmir sorunu, Afganistan sorunu) ve yeni üye olan ülkelerin mevcut bir dizi çok taraflı anlaşmalara ne derecede uyum sağlayabileceği, bütçe dağılımının nasıl olacağı ve Örgüt dili olan Çince ve Rusça'nın yeterli olup olmayacağı gibi sorunlara henüz cevap alınmadığını işaret etmektedir.

4. SONUÇ

Şangay İşbirliği Örgütü Yeni Üyelik Yönetmeliği'nin iki yıldan beri kabul edilmiş olmasına rağmen Örgüt içi tartışmalar hala devam etmektedir. Çin Hükümeti ve Çinli uzmanlarının üyeliğinin genişlemesine karşı tutumu Türkiye'nin tam üyeliğine ya da Türkiye'nin Örgüt üzerinde daha etkili olmasını zorlaştırmaktadır.

Diğer yandan Türkiye'nin çok boyutlu dış politik anlayışı içinde diğer birçok uluslararası kurumlar gibi ŞİO ile işbirliği kurmasında yarar vardır. Ancak bunun Batı'ya sırtını dönerek yapılmasının yaratacağı sonuçları çok iyi hesaplamak lazımdır.

KAYNAKÇA

Cüneyd ER, "Şanghay AB'ye kardeş mi geliyor?", Sabah, 30.01.2013

Elşan İZZETGİL, "Şanghay İşbirliği Örgütü ve Türkiye", Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi, 27.01.2013

Erkin Ekrem, "Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü Üyeliği", Stratejik Düşünce Enstitüsü, 06.06.2012

Murat Çiçek, "Türkiye'nin Yönü Ve Şanghay İşbirliği Örgütü", Uluslararası Politika Akademisi, 30.01.2013

Ozan Örmeci, "Şanghay İşbirliği Örgütü ", Uluslararası Politika Akademisi, 09.06.2012

Sami KOHEN, "Şanghay Şakası Ciddi mi oluyor?", Milliyet, 30.01.2013

"Başbakan'dan Şangay Resti", Yeni şafak, 29.01.2013

"Türkiye'nin AB yerine Şanghay İş Birliği Örgütünü seçmesi tartışılıyor", AB Haber, 29.01.2013